

Савчук Олександра Олександрівна
*здобувач НДІ правового забезпечення
інноваційного розвитку НАПрН України*

ЩОДО ПИТАННЯ ВИЗачЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ, ЩО НАДАЮТЬ ПОСЛУГИ ФАКТОРИНГУ

Комплексний характер факторингу визначено в розпорядженні Нацкомфінпослуг «Про віднесення операцій з фінансовими активами» від 06.02.2014 р. № 352, відповідно до якого до фінансової послуги факторингу віднесено сукупність таких операцій з фінансовими активами (крім цінних паперів та похідних цінних паперів):

1) фінансування клієнтів – суб'єктів господарювання, які уклали договір, з якого впливає право грошової вимоги;

2) набуття відступленого права грошової вимоги, у тому числі права вимоги, яке виникне в майбутньому, до боржників за договором, на якому базується таке відступлення;

3) отримання плати за користування грошовими коштами, наданими у розпорядження клієнта, у тому числі шляхом дисконтування суми боргу, розподілу відсотків, винагороди, якщо інший спосіб оплати не передбачено договором, на якому базується відступлення.

Можливим є виокремити основні завдання факторингових операцій. О. Шабанова та О. Парубець [1, с. 150] виділяють наступні фінансово-економічні завдання факторингових розрахунків, які, на наш погляд, акумулюють переваги факторингу:

- зменшення потреби додатковому залученні фінансових ресурсів;
- поліпшення ліквідності балансу;
- збільшення оборотності обігових коштів;
- зменшення кредитного навантаження;
- прогнозованість та стабільність грошових надходжень;
- гарантія надходжень коштів від покупців у визначені терміни;
- захист від ризику неплатежу;
- захист від втраченої вигоди.

Для порівняння стану регулювання небанківських операцій, зупинимося на банківських операціях.

Спірні питання існують також відносно забезпечення платоспроможності та ліквідності банками по операціям факторингу. На наш погляд, не можливо погодитися з тим, що банки не повинні враховувати платоспроможність клієнтів як позичальників при кредитуванні [2, с. 168], оскільки факторинг прямо відноситься законодавстві України до фінансових послуг у Постанові Правління Національного банку України (далі – ПП НБУ) «Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» від 30.06.2016 р. № 351 (далі – Постанова № 351): кредитною операцією є вид активних банківських операцій, пов'язаних із розміщенням залучених банком коштів таким шляхом: надання їх у тимчасове користування або прийняття зобов'язань про надання певної суми коштів; надання гарантій, порук, акредитивів, акцептів, авалів; розміщення депозитів; проведення факторингових операцій та операцій фінансового лізингу; видача кредитів у формі врахування векселів, у формі операцій зворотного

репо; будь-якого продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання щодо сплати процентів та інших зборів за такою сумою (відстрочення платежу); розстрочення платежу за продані банком активи. Відповідно до Додатку № 7 до Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах (пункт 291 глави 46 розділу VI ПП НБУ «Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах» від 11.06.2018) здійснюється регулювання факторингу лише для корпоративного бізнесу, тобто юридичних осіб. Однак, згідно пп. 9 та 27 п. 30 розділу III Постанови № 351 факторинг відноситься до кредитних операцій.

До кредитних операцій відноситься факторинг і в законодавстві ЄС. Відповідно до Директиви Європейського парламенту та Ради 2013/36/ЄС про доступ до діяльності кредитних установ та пруденційний нагляд по відношенню до кредитних установ та інвестиційних фірм, що вносить зміни до Директиви 2002/87/ЄС та припиняє дію Директиви 2006/48/ЄС та 2006/49/ЄС від 26 червня 2013 року) як кредитну операція передбачається факторинг з правом або без права регресу. Також до кредитних операцій факторинг відноситься в Угоді про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 6 вересня 2014 року, де у ст. 125 зазначено, що до фінансових послуг належать такі види діяльності послуги з кредитування всіх видів, у тому числі споживчий кредит, кредит під заставу нерухомості, факторинг та фінансування комерційних операцій та у Генеральній угоді СОТ про торгівлю послугами від 15.04.1994.

Особливостями ринку факторингових послуг та факторингової послуги є:

1. Факторинг є фінансовою послугою на підставі ст. 4 Закону України «Про фінансові послуги». Також як перелік фінансових послуг передбачається факторинг в розпорядженні Нацкомфінпослуг «Про віднесення операцій з фінансовими активами» від 06.02.2014 р. № 352.

1. Факторинг здійснюється в підприємницькій діяльності [3, с. 91].

2. Стороною факторингу може бути банк або інша фінансова установа, що має ліцензію на здійснення такої діяльності [3, с. 91].

3. Відступлення грошової вимоги на умовах фінансування не вимагає згоди боржника, будь-яка заборона або обмеження на відступлення грошової вимоги визнаються недійсними [3, с. 91].

4. Перевага частки факторингових послуг банків для яких ця операція є незначною часткою серед видів діяльності у порівнянні зі спеціалізованими факторинговими компаніями, які займають не значну частку на відповідному ринку, хоча як вид діяльності для них є переважним [2, с. 168].

5. Обмеженість факторингових послуг, можуть бути без надання додаткових послуг [2, с. 168].

6. Відсутність стандартизації факторингових послуг для фінансових установ [2, с. 168]

7. Деякими науковцями оцінюється як факторинг продаж банками заборгованості по безнадійним кредитам.[2, с. 168]. З цим не можливо погодитися, оскільки в таких операціях відсутній поставачальник товарів, послуг та боржник по поставці з відстроченням оплати.

Для небанківських установ, у зв'язку з відмінним, у порівнянні з банками, нормативно-правовим регулюванням їх діяльності, основним питанням залишається: визначення спеціальної господарської компетенції, вимог щодо забезпеченню встановлення (дослідження) платоспроможності боржників та забезпечення нормативів у власній діяльності, з приводу чого можливо відмітити таке.

1. Згідно Розпорядження Держкомфінпослуг «Про затвердження Положення про Державний реєстр фінансових установ» від 28.08.2003 р. № 41 мінімальним розміром капіталу фактора є 3 млн. грн., оскільки факторинг входить до переліку послуг, з якими не можна суміщувати надання інших видів фінансових послуг відповідно до ст. 4 «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» (далі – Закон України «Про фінансові послуги»). В той же час, відповідно до частини 5 ст. 5 Фінансові

установи мають право надавати послуги з факторингу з урахуванням вимог ЦК України та Фінансова установа, що надає послуги з факторингу, може надавати послуги з пов'язаного з цим ведення обліку грошових вимог, надання поруки за виконання боржником свого обов'язку за грошовими вимогами постачальників товарів (послуг) та пред'явлення до сплати грошових вимог від імені постачальників товарів (послуг) або від свого імені, а також інші послуги, спрямовані на одержання коштів від боржника.

2. Крім банків законодавство України не визначає певних суб'єктів, але такими є фінансові компанії, які самі визначають свою спеціальну господарську компетенцію. Ліцензування факторингової діяльності для фінансових установ здійснюється на підставі Постанови КМ України «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з надання фінансових послуг (крім професійної діяльності на ринку цінних паперів)» від 7 грудня 2016 р. № 913, при цьому на неї розповсюджуються загальні вимоги до суб'єктів господарювання, що надають фінансові послуги.

3. Відповідно до Положення № 41 на фактора при внесенні в державний реєстр поширюються загальні вимоги до фінансових установ.

1) в установчих документах заявника зазначений вичерпний перелік видів фінансових послуг, які буде надавати заявник як виключний вид його діяльності з урахуванням вимог законодавства, у тому числі з урахуванням обмежень щодо суміщення окремих видів фінансових послуг.

2) наявність у заявника внутрішнього документа, що регламентує порядок надання фінансових послуг, та примірних договорів зі споживачами фінансових послуг, які мають відповідати вимогам законодавства та затверджуватись уповноваженим органом заявника відповідно до його установчих документів

3) наявність системи бухгалтерського обліку, що відповідає вимогам законодавства;

4) наявність облікової та реєструючої систем (програмного забезпечення та спеціального технічного обладнання), які мають відповідати вимогам, встановленим Нацкомфінпослуг, і передбачають

ведення обліку операцій з надання фінансових послуг споживачам та подання звітності до Нацкомфінпослуг;

5) формування заявником статутного (складеного, пайового) капіталу грошовими коштами, а також відповідність розміру статутного (складеного, пайового) та/або власного капіталу заявника вимогам законодавства у разі, якщо такі вимоги встановлені (крім фінансової установи - юридичної особи публічного права);

6) відповідність керівника і головного бухгалтера заявника Професійним вимогам до керівників та головних бухгалтерів фінансових установ, затвердженим розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 13 липня 2004 року № 1590, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 02 серпня 2004 року за № 955/9554;

7) наявність у заявника умов, необхідних для надання споживачам фінансових послуг, а саме:

– власного або орендованого приміщення за місцезнаходженням заявника, зазначеним в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань;

– відповідної комп'ютерної техніки, яка дає змогу забезпечити виконання вимог щодо подання до Нацкомфінпослуг інформації, встановленої законодавством, що регулює діяльність з надання фінансових послуг, та засобів зв'язку (телефону, Інтернету, електронної пошти).

Крім банків законодавство України не визначає певних суб'єктів, але такими є фінансові компанії, які самі визначають свою спеціальну господарську компетенцію.

Література:

1. Шабанова О., Парубець О. Наукові підходи до тлумачення сутності «факторинг». Проблеми і перспективи економіки та управління. *Фінансові ресурси: проблеми формування та використання*. №4 (12), 2017. С. 146–152.

2. Добровольська О. В. Ринок факторингових послуг: проблеми розвитку та перспективи. *Вісник Дніпропетровського державного аграрного університету*. №1 (31), 2013. С. 166–169.

3. Безклубий І. До питання про юридичну природу договору факторингу. *Підприємство, господарство і право*. № 3, 2005. С. 89–91.